

Har du bidrag till någon av vinjetterna i den här Aktuellt och Debattavdelningen – hör av dig till Rut Hillarp 08/81 45 63 eller Lena Hellblom 08/767 71 27 eller till redaktionen.

Vad vill Mogård med grundskolan?

I våras JO-anmäldes skolöverstyrelsen av elevförbundet (jfr KRUT 14 sid 75f). SÖ bedrev hemlighetsmakeri, och betraktade förslagen till reviderade läroplaner och kursplaner för grundskolan som konfidentiella till dess de MBL-förhandlats av lärarfacken. Så får det inte gå till, över läro- och kursplaner skall politiker, inte SÖ-tjänstemän eller lärarnas fackliga organisationer råda, och debatten ska vara offentlig och öppen, menade Elevförbundet. KRUT instämmer.

Nu i början av hösten var det utbildningsdepartementets tur att utmärka sig. I maj månad

mottog departementet och dess chef Britt Mogård SÖ:s förslag till nya kursplaner för grundskolans ämnen, varefter ridån drogs ner. Inte ett knäpp hördes från departementet förrän i slutet av augusti. Departementet hade då strukit hej vilt i SÖ:s förslag. SÖ-ledningen, som bara fick några dagar på sig att reagera, distribuerade departementets produkt till sina tjänstemän och berörda konsulenter m fl. Uppståndelsen blev stor, departementet hade bokstavligen strukit streck över åtskilliga års arbete till vilket inte bara SÖ-folk utan också många lärare och andra intressenter bidragit. SÖ-

basen Birgitta Ulvhammar ansåg ändå att SÖ borde ligga lågt men andra genomdrev en uppvakning på departementet för att protestera. Så läckte de i vanlig ordning hemliga pappren ut till pressen (DN 11/9, 15/9) vilket åstadkom ytterligare ralbalder.

Förmodligen kommer karusellen att ha snurrat ytterligare några varv innan detta KRUT-nummer når läsarna; departementet har inte sagt sitt sista ord, de papper som varit i omlopp har varit ett s k delningsmaterial som sänts ut

för kommentarer innan den slutliga utformningen av kursplanerna. Men vad än resultatet blir, är den här kontroversen mellan utbildningsväsendets bägge främsta damer intressant som symptom på maktförskjutningar inom statsapparaten. SÖ's inflytande krymper. Frågan är vilka krafter som tar över.

En sak vill vi betona: Det är på intet sätt fel att Britt Mogård och utbildningsdepartementet rumsterar om i kursplaneförslag från SÖ. Sedan decennier har politikerna sagt ja och amen till SÖ's förslag. Här i Krut har vi länge efterlyst att politikerna börjar driva skolpolitik.

Men frågan är **hur** Mogård och hennes departement agerat. Hemlighetsmakeriet har vi redan nämnt. Departementet har inte offentligt redovisat utgångspunkterna för sina ingrepp, som egentligen inte innebär ett eget alternativt förslag: I stort sett har departementet bara strukit ord och passager som man ogillar i SÖ's förslag. Orden som blir kvar mellan strykningarna blir ofta abstrakta och innehållstomma och platta.

Det är dags att ställa frågan: har moderaterna egentligen någon egen skolpolitik? Eller är deras insatser i skoldebatten, i likhet med massmediahögerns kampanjer, bara munväder och ren och skär reaktion, dvs motstånd mot alla förändringar, blandat med fromma förhoppningar om återgång till ett tidigare och mer idylliskt sakernas tillstånd? Ätminstone är det svårt att upptäcka några egna förslag från moderaterna om hur folk som arbetar i skolan kan förhålla sig till den verklighet som är dagens.

Nu är det förstås ingen tillfällighet vad det borgerligt styrda departementet strukit i SÖ:s

kursplaneförslag. Det är blåpenan som kommit till användning. Kursplanen för svenskämnet tillhör de värst åtgångna. Där har allt som har att göra med kritiskt tänkande (eller tänkande överhuvud taget) strukits, liksom sådant som rör yttrandefrihet, demokrati, motstånd mot kommersialism, anknytning till arbetsliv eller verkligheten utanför skolan, möjligheter att använda språket för att påverka och förändra osv. Departementet har strukit formuleringar som "Isolerade formella övningar bör undvikas" och av formuleringen

"Eleverna skall utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situationer, uppfatta deras syften samt anpassa språk och uppträdande till vad som krävs i olika sammanhang. De skall lära sig de regler som gäller för olika talsituationer och också lära sig att man kan påverka och förbättra dem."

återstår följande sedan blåpenan gjort sitt: "Eleverna skall anpassa språk och uppträdande till vad som krävs i olika sammanhang. De skall lära sig de regler som gäller för olika talsituationer."

Utbildningspolitiskt

Det senaste decenniets forskning och diskussion om svenskämnet och språkutvecklingen förefaller bortblåst (t ex insikten att isolerad formell färdighetsträning är förödande). Och låt vara att den demokratiideo-

logi som ackompanjerat skolreformerna sedan fyrtioalet varit ihålig, den har hursomhelst vid behov kunnat återopas av framstegsvänliga lärare, elever och föräldrar. Mogård brukar ju hänvisa till att sådant vackert står redan i Mål och riktlinjer, och därför inte behöver upprepas i kursplanerna; men vi trodde att läroplansöversynen bland annat skulle innebära att läroplanens "poesidel" inte längre skulle vara bara fernissa. I synnerhet framöver när en del av kursplansarbetet enligt riksdagsbeslut skall ske lokalt, är det väsentligt att de centralt fastställda planerna verkligen blir substantiella.

Det är också dags att fråga: Kommer Centern och Folkpartiet, vars skolpolitiska programuttalanden trots allt har en annan inriktning, att låta moderaterna hållas? Det är ju inte bara moderaterna som regerar det här landet? Vad säger CUF och FPU? Och vad säger förre skolministern Birgit Rhode? Hon bar ansvaret för den proposition om Lgr 80 som riksdagen antog och som således skall vara styrande för departementets hantering av kursplanerna.

Nu ska man inte övertolka departementets utspel som väl till dels har sin grund i rivalitet med verket, SÖ. Och man ska inte överskatta läroplansskrivandets betydelse; Det är anmärkningsvärt att departementets utspel vållade storm på SÖ samtidigt som Utredningen om läromedelsmarknaden utan att någon reagerade lade fram ett betänkande som innebar fortsatt stöd åt monopolen och trusterna inom läromedelsindustrin – detta betyder nog mer än kursplanerna för hur undervisningen i skolorna faktiskt kommer att se ut.

● För att få hjälp med att tolka vad som egentligen är på väg att hända, har KRUT valt tekningsämnet som exempel, och ställt några frågor till Lars-Olof Jiveskog, Sten Petersson och Gunnar Åsén, forskare vid Högskolan för lärarutbildning i Stockholm, som sedan länge inom det s k KROK-projektet specialstuderat tekningsämnets undervisning och läroplanshistoria. Kursplaneförslaget för tekningsämnet, eller "Bild" som det heter fr o m Lgr 80, tillhör dem som departementet skurit ned till oigenkänlighet. Vi bad först om en kort karaktäristik av ämnets utveckling under senare år.

– Förenklat kan man kanske säga att ämnet utvecklats från att ha varit ett ämne som handlat om konst och om att låta eleverna uttrycka sig i färg och form till ett ämne där man försökt gripa tag i bilder över huvudtaget som barn och ungdom möter i samhället. Miljökunskap blev t ex nytt moment med 69 års läroplan och i och med SÖ:s senaste förslag har utvecklingen förts vidare så att man försökt skriva anvisningar som kan ge undervisning med ett vidare innehåll. Som vi uppfattar det, utan att ha haft tillfälle att ännu studera det hela i detalj, har ämnet utvecklats mot en förbättrad förankring av innehållet till den bildvärld som omger oss till vardags och till att omfatta också analys och kritisk granskning av bildspråk av olika slag.

Skolministern har ju motiverat departementets strykningar med att SÖ:s förslag var för långa, att kursplanerna för de olika ämnena skall vara mer lika varandra, samt att lärare och föräldrar skall begripa vad som står i dem. Är dessa "tekniska"

argument hela sanningen?

– Ser man lite närmare på vilka förändringar det här är fråga om förefaller det som om det inte bara är fråga om förkortningar. Målformuleringar som till exempel:

"värna om och förverkliga yttrandefriheten",

"skapa alternativ till det kulturutbud som framställs och sprids i rent kommersiellt syfte",

"utveckla elevernas förmåga att påverka miljöer och medverka i planering och utformning av sin arbets- och boendemiljö",

"utveckla sin förståelse för människors skiftande villkor i olika tider och länder",

"bli medvetna om villkor för kulturutbyte mellan människor"

har strukits och ersatts med mål som:

"utveckla elevers form-, färg- och skönhetssinne",

"utveckla elevernas intresse för konst och konsthantverk och göra dem medvetna om konstens (inte människornas! KRUTs anm) skiftande

villkor i olika tider och länder."

Ett helt huvudmoment, "Miljökunskap", är bortklipp ur mål och huvudmoment i departementets förslag. Det är ett omfattande ingrepp. Hur kommenterar ni det?

– Utan att överskatta läroplansskrivandets effekter så skulle borttagandet av miljökunskapen som huvudmoment innebära att en relativt lång ämnestradition bryts. Miljökunskapen är i dag ett centralt inslag i ämnet och har stort utrymme i lärarutbildningen. I utbildningen av högstadie- och gymnasielärare finns miljökunskap med som egen delkurs. Man bör också observera att det var efter påtryckningar från tekningslärare och tekningslärarutbildare som miljökunskapen kom med i Lgr 69. Departementets behandling av det senaste SÖ-förslaget innebär alltså ett avsevärt brott med den pedagogiska och ämnesmetodiska utveckling som startade på 60-talet med tekningslärarkåren som drivande kraft. ■

Donald Broady

